

Prefață

La începutul anilor '90 părinții mei, oameni educați, cu facultate, nu știau ce înseamnă un plan de afaceri sau la ce folosește un credit. Nici ce este și cu ce se ocupă un antreprenor. Nu din familie am învățat toate astea. Deși așa ar fi trebuit.

În 1919, Pătru Marcu, un băietan de 14 ani dintr-o familie săracă din Zlatna, s-a luat după frate-său mai mare și a pornit spre București. Îl iubea mult pe „Fratele“ care, pentru a scăpa de pisălogeala celui mic, îi promisese că-l va lua cu el în America deși, în realitate, avea de gând să-l lase la o cunoștință din București care-i promisese că-l va angaja pe puști într-o prăvălie. „Fratele“ s-a îmbarcat pe un vapor în Constanța și, de atunci, nimeni din familie nu a mai auzit vreodată ceva despre el. Pătru, lăsat la București, a început să curețe în fiecare dimineață la ora 6 trotuarul din față, geamurile, dușumelele și rafturile unuia dintre cele mai șic magazine de îmbrăcăminte din București, situat pe Lipscani. Hainele erau aduse direct de la Paris, dar Pătru nu avea voie să stea în magazin atunci când acesta era deschis. El era doar băiatul cu mătura, plătit cu un rând de haine pe an, două perechi de ghete, un pat și mâncare.

Pătru era un băiat frumușel care știa să vorbească cuviincios și să țină scara trăsorii atunci când doamnele veneau și plecau de la magazinul de pe Lipscani. Unele au început să ceară ca Pătru să fie cel care le transportă pachetele de cumpărături acasă. Doi ani după ce fusese adus de „Fratele“ la București, Pătru a fost numit băiat de prăvălie, plătit cu două rânduri de haine și de ghete pe an și cu dreptul de a păstra pentru sine bacșișul primit de la doamne. Tot doamnele l-au învățat câteva

cuvinte în franțuzește, i-au arătat cum să joace tenis și cum să schieze. De la șeful magazinului a învățat cum să țină socotelele unei prăvălii, iar de la domnul cel mare, proprietarul, cât de multă apă de colonie e bine să folosească pentru ca doamnele să-l placă. La 20 de ani ajunsese deja șef de raion.

Banii din comisioane nu i-a cheltuit niciodată. Îi trimitea spre păstrare într-o bancă din Zlatna, ținută de un bătrân și cumsecade neamț, deși surorile lăsate acasă se plâneau cu orice ocazie că cei doi frați ai lor nu își îngrijesc familia. Unul dispăruse în America, iar cel de la București nu trimitea niciun ban acasă.

Căci Pătru avea un plan. În fiecare lună, mai bine de un sfert din rochiile, pălăriile, paltoanele și desuurile aduse de la Paris rămâneau nevândute. Doamnele cumpărau doar ce apărea în cele mai noi cataloage pariziene. Tot ce rămânea pe stoc era făcut pachet și trimis înapoi de unde venise, prăvălia permițându-și aceste pierderi datorită prețurilor piperate cu care vindea la București hainele comandate din Paris.

La zece ani după ce ajunsese în București, Pătru l-a sunat pe domnul neamț și l-a întrebat dacă din banii strânși până în acel moment ar putea să-și cumpere propria-i prăvălie în Zlatna. Răspunsul a fost negativ, dar domnul neamț avea o soluție bună. Proprietarul singurei prăvălii din Zlatna murise într-un accident și văduva lui, o ardeleancă blândă de 28 de ani, rămăsese să conducă singură afacerea. Nu ar dori Pătru să o cunoască?

O săptămână mai târziu, un tânăr de 24 de ani, îmbrăcat ca la București și mirosind tocmai potrivit a colonie, a cerut trei batiste în singura prăvălie din Zlatna care vindea așa ceva. Când le-a plătit, i-a zâmbit ardelencei din spatele tejghelei și a spus „mulțumesc frumos“ în franceză. Peste o lună, cei doi se căsătoreau.

Pătru Marcu s-a întors la București unde, din postura de proprietar, i-a propus domnului cel mare care ținea magazinul de pe Lipsani următoarea înțelegere: toate hainele rămase nevândute să i le trimită lui, la Zlatna, iar câștigul îl vor împărți pe jumătate. Și câștigurile au fost bune, căci nimeni nu mai văzuse în prăvăliile din Zlatna, și pe-o rază de 100 de kilometri în jur, haine aduse direct de la Paris. În câțiva ani au mai cumpărat o prăvălie, la Brad, și apoi încă una, la Hunedoara, unde s-au și mutat. S-au extins deschizând o cârciumă, pentru care au cumpărat suficientă vie pe un deal din preajmă, câteva popicării și primul club de echitație din zonă. La 40 de ani, Pătru Marcu domina comerțul cu stofe și haine din zona Hunedoarei, acolo unde s-a născut Rodica Paulina, fiica lui, și mai târziu Rodica Eugenia, nepoata lui. Băiatul de prăvălie de pe Lipsani ajunsese domn mare la el acasă.

Personajul de mai sus este străbunicul meu. Doar că, inițial, povestea lui nu a ajuns sub această formă la urechile strănepotului. Pentru mine moșu' Marcu a fost cel bătut de comuniști pentru că nu a vrut să le dea „cocoșei” (banii de aur care erau, în vremea războiului, cel mai sigur mod de a-și proteja economiile). Pentru mine moșu' Marcu a fost cel care-i boscorodea pe puternicii zilei, punându-se pe sine și pe ai lui în pericol. Pentru mine moșu' Marcu a fost cel care s-a sinucis la bătrânețe, sătul de viața sub comunism. Din motive care țineau de siguranța familiei, la mine a ajuns doar povestea înfrângerii lui. Abia târziu, mult mai târziu, am aflat că moșu' Marcu fusese un tânăr hotărât să-și transforme visul în fapt, să construiască o solidă afacere de familie și să împingă lucrurile înainte până ce va obține independența financiară. Abia târziu, mult prea târziu, am aflat că moșu' Marcu fusese, în termeni contemporani, un antreprenor pur sânge. Și abia după ce am aflat adevărata lui poveste mi-am dat seama cât de mult

mi-a lipsit un astfel de model. Căci procesul învățării se fundamentează de-a lungul întregii vieți pe imitație, dar mai ales pe admirație.

Suntem un popor care, vreme de jumătate de secol, nu a avut pe cine admira. Orizontul admirației ne-a fost ocupat, din cauza unui nefericit context istoric, cu personaje dubitabile sau subțiri. Așa am ajuns să avem un deficit de stimă de sine prea mare. Și, ca orice complex de inferioritate, el se manifestă fie printr-o deznădejde indiferentă la orice și la oricine, fie printr-o supracompensare camuflată într-un naționalism artificial, exaltat și, la o adică, exploatabil în favoarea unor interese individuale.

Da, în România există astăzi multă corupție, mitocănie și mizerie. Dar o problemă și mai mare este că suntem blocați într-o cultură a diminuării în care tot ce e mic se umflă și tot ce e marginal devine central. Corupția se mândrește, mitocănia ne ține predici și mizeria se făloșește. Și, deși au ajuns centrale, chipul nostru nu e alcătuit doar din defecte. Există încă bucăți de Românie curată și serioasă. Nu putem ști exact cât de multe, dar ele există. Nu putem aprecia care este forța lor de schimbare, dar ea există. Și dacă nu devenim conștienți că aceste bucăți de Românie nu sunt doar cazuri unice, izolate, atunci admirația noastră va rămâne în continuare orfană, iar influența acestor modele aproape de zero.

Apariția acestei cărți, în care sunt adunate o parte din poveștile acelei României contemporane demne de admirat, este un gest simplu. Avem cărți despre cum să ne creștem copiii, cum să ne iubim unii pe alții, cum să slăbim și cum să izbândim. Dar nu am avut, cel puțin până astăzi, o carte în care să se vadă limpede acea „Românie severă“ pe care istoricul Alexandru Duțu o descria ca fiind formată din „niște oameni serioși care-și văd de treabă, își fac datoria, își asumă obligații

pe care le duc la bun sfârșit cu discreție și își împlinesc vocația plini de răspundere“. Cred că această Românie există și e necesar ca ea să se vadă mai bine. E necesar ca ea să reînceapă să ocupe un loc central în lumea noastră. Fără festivisme, fără cele mai mari steaguri și cele mai tricolore emoții din lume. Simplu și firesc. Pentru că merită.

În multe familii din România a existat un moșu' Marcu. Dar dacă nu-i cunoaștem povestea și nu o ducem mai departe, atunci el a existat degeaba.

Vlad Mixich